

Psychose NAO door efedrine?

Fennie Oostdijk

Inleiding

Annette is 21 jaar als ze door de crisisdienst verwezen wordt naar een psychiatrisch ziekenhuis in verband met een paranoïd-psychotisch en maniform toestandsbeeld. Ze is drie dagen daarvoor door de politie in verwarde toestand aangetroffen in een parkeergarage. Bij opname maakt zij een matig verzorgde, magere en vermoeide indruk. Het denken is licht associatief. Inhoudelijk zijn er paranoïde wanen en grootheids- en betrekkingsideeën. Hallucinaties worden ontkend. Patiënte geeft aan alleen regelmatig cannabis te gebruiken en een sterke tegenstander van andere drugs te zijn. In de urine wordt bij opname ook alleen THC gevonden.

Patiënte gebruikt sinds haar zeventiende cannabis en dit gebruik heeft volgens haar nooit eerder tot problemen geleid. Ze heeft een twee jaar oudere zus; haar ouders gaan scheiden als ze elf jaar is. Patiënte is erg gesteld op haar vader en heeft het een tijd erg moeilijk met de scheiding. Ze volgt na het basisonderwijs eerst een jaar gymnasium, dan een jaar VWO en gaat ten slotte naar de HAVO, waar ze verder zonder problemen haar diploma behaalt. Aansluitend werkt ze achtereenvolgend als baliemedewerkster bij een bank, als verkoopster in een kledingzaak en begint uiteindelijk met een opleiding tot verpleegkundige. Ze heeft sinds haar zestiende verschillende vriendjes gehad, maar nooit langer durende relaties.

Omdat patiënte redelijk snel na opname stabiliseert, niet te motiveren is voor verdere behandeling en de aanvraagde rechterlijke machtiging niet bekrachtigd

wordt wegens het ontbreken van een gevaarscriterium, gaat zij met ontslag met de diagnose psychose NAO en als differentiaaldiagnose schizofrenie paranoïde type.

Een jaar later wordt patiënte opnieuw opgenomen. Er is wederom sprake van ontremd en chaotisch gedrag, waardoor patiënte zichzelf verwaarloost en overlast veroorzaakt. Ze is sterk vermagerd, is gemaniëreed, grimas-seert en maakt vreemde bewegingen. Ze is snel geagiteerd. De aandacht is moeilijk te behouden en het denken verloopt versneld, associatief en is bij vlagen incoherent. Hallucinaties worden ontkend, maar patiënte praat voortdurend in zichzelf.

Behandeling

Omdat patiënte medicatie weigert, wordt er een rechterlijke machtiging aangevraagd en wordt ze middels dwangbehandeling ingesteld op een antipsychoticum, waarna ze binnen twee weken stabiliseert. Hoewel ze het niet eens is met de medicamenteuze behandeling, blijft ze depotmedicatie accepteren en gaat in goede conditie met voorwaardelijk ontslag. Ditmaal lijkt de diagnose schizofrenie paranoïde type waarschijnlijker, met als differentiaaldiagnose een schizo-affectieve stoornis.

Patiënte blijft in poliklinische zorg en geeft na een half jaar depotgebruik aan te willen stoppen met de medicatie omdat deze haar erg 'vlak' maakt. Patiënt is vastbesloten en niet te bewegen tot voortzetting van de medicatie of het gebruik van een ander antipsychoticum. Onder voorwaarde dat ze in poliklinische zorg blijft, wordt de medicatie gestaakt.

Dit gaat een half jaar goed. Dan begint patiënt weer snel geagiteerd te raken, obsessief bezig te zijn met schrijven en in zichzelf te praten. Ze heeft veel energie en is ook

Fennie Oostdijk (✉)

F. Oostdijk is GZ-psycholoog bij de Cluster Maatschappelijke en Verslavingspsychiatrie van Delta Psychiatrisch Centrum te Poortugaal.

's nachts druk bezig met van alles en nog wat. Kort hierna wordt ze voor de derde maal opgenomen, wederom met een manifform en verward toestandsbeeld, waarbij zij druk in zichzelf praat. Ook ditmaal is ze sterk vermagerd.

Het is deze opvallende vermagering die bij de behandelaars 'een belletje doet rinkelen'. Hierover wordt zij daarom, nadat ze enigszins gestabiliseerd is, verder ondervraagd. Patiënte geeft aan dat ze voorafgaande aan alle opnamen intensief heeft gelijnd, met behulp van een in een 'smartshop' gekocht plantaardig middel, Ephedra, dat bij nader onderzoek voornamelijk blijkt te bestaan uit efedrine. Onduidelijk is in welke dosering zij het middel heeft gebruikt. (Het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieuhygiëne wijst er overigens op dat de vermeldingen over doseringen op de verpakkingen van Ephedra vaak niet overeenkomen met de inhoud; de gebruiker kan daardoor ongemerkt meer binnenkrijgen dan gewenst.) Deze informatie werpt een heel ander licht op de eerder gestelde diagnosen. In de literatuur blijken er verschillende beschrijvingen bekend van mensen die na het gebruik van efedrine een manifform psychotisch toestandsbeeld vertoonden.

Efedrine

Efedrine wordt gewonnen uit de Ephedra, een struik met vrijwel bladerloze, biesachtig opgerichte stengels. Alleen na regenval verschijnen schubachtige bladen, die er maar een korte periode aan blijven. Het is een plant van droge plaatsen en volle zon, dus typisch van de woestijn. In de takjes zit de stof efedrine; een wekamine. Deze bootst in het lichaam de werking na van het sympathisch zenuwstelsel, dat wil zeggen, het deel van het zenuwstelsel dat

bij gevaar in actie komt. De stof is al vele eeuwen, in China zelfs millennia, bekend als antihoestmiddel, aangezien het de luchtwegen verwijdt.

Efedrine wordt als partydrug gebruikt. De werking lijkt op die van amfetamine: de gebruiker voelt zich alert en actief en het hongergevoel verdwijnt. Het wordt in de vorm van capsules geslikt. De halfwaardetijd is vijf tot acht uur. De gebruiker kan last hebben van hartkloppingen, slapeloosheid en oververhitting. Er zijn enkele sterfgevallen beschreven bij sporters die efedrine gebruikten. Ook agitatie, psychose, angst en depressie worden beschreven. Verder kan het net als amfetamine ook tot afhankelijkheid leiden. Behalve als partydrug wordt efedrine soms gebruikt als afslankmiddel. Sinds 2004 is het niet meer vrij verkrijgbaar.

Tot besluit

Bij opname werd steeds controle op drugs uitgevoerd, maar er werd behalve cannabis nooit iets gevonden. Bij routinescreening wordt meestal niet op efedrine getest, hoewel de stof zonder problemen in urine bepaald kan worden. Patiënte heeft hoogstwaarschijnlijk door het gebruik van efedrine ernstige diagnosen als schizofrenie en schizoaffectieve stoornis gekregen. Ze is meermalen opgenomen geweest; een en ander leidde zelfs tot BOPZ-maatregelen en maandenlange dwangmedicatie.

Annette heeft sinds het stoppen met Ephedra, nu ongeveer vijf jaar geleden, geen manische of psychotische episoden meer gehad. Ze gebruikt geen medicatie. Ze werkt als administratief medewerkster, is getrouwd en heeft een dochter.